

Мірошник В. В.,
викладач кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації
Національного університету харчових технологій

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті розглядаються особливості розвитку іншомовної комунікативної компетенції студентів. Основним об'єктом дослідження в галузі викладання іноземних мов у вищому технічному навчальному закладі є іншомовна комунікативна компетентність, яка розглядається як структурний елемент професійної компетентності майбутнього фахівця.

Ключові слова: іншомовна компетенція, спілкування, професійна сфера спілкування.

Постановка проблеми. Процес модернізації системи української освіти в умовах інтенсивного розвитку соціально-економічних відносин у суспільстві передбачає актуалізацію проблем підвищення якості вищої освіти, що має на меті не тільки збільшення обсягу знань за фахом, а й удосконалення здатності майбутніх випускників до їх творчого застосування під час реалізації завдань фахового спрямування, спроможності здійснювати іншомовне спілкування з фахівцями з інших країн, а також виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного середовища.

Проблема формування іншомовних навичок у студентів немовних спеціальностей, зокрема тих, що навчаються у вищих технічних навчальних закладах, завжди привертала увагу дослідників. Ще десятиліття тому оптиміальною відповіддю на питання: «Чого навчати студентів на заняттях з іноземної мови?» – була відповідь: «Читання й переклад загальнонаукової та фахової літератури». Однак з розвитком потреб суспільства змінювались акценти практичного викладання іноземних мов у вищому технічному навчальному закладі, і нагальною потребою стало формування іншомовної комунікативної компетентності (на цьому наголошували такі вчені: Т. Аванесова, А. Астадур'ян, Л. Борозенець, Н. Гавриленко, О. Григоренко, М. Євдокімова, В. Зикова, О. Іскандарова, Е. Комарова, Т. Кускова, Н. Кучеренко, Т. Лопатухіна, Т. Лучкіна, Ю. Маслова, Р. Мільруд, А. Самсонова, О. Фадейкіна, Л. Фішкова, Л. Халіяпіна, І. Цатурова, М. Шишло та ін.).

Проте, незважаючи на виражену тенденцію до професіоналізації викладання іноземної мови у вищому немовному навчальному закладі, його навчання здійснюється фактично окремо від формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Як зауважує В. Тенішева, у більшості досліджень професійна іншомовна комунікативна компетенція студента виступає насамперед як здатність здійснювати комунікативну мовленнєву поведінку згідно із завданнями гіпотетичних ситуацій іншомовного спілкування, у навчанні відтворюється переважно зовнішня, знакова подібність, а не цілісний зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови. Як наслідок, завдання формування у студента вищого

немовного навчального закладу такої професійної компетентності, у структуру якої була б органічно інтегрована іншомовна компонента, залишається нерозв'язаним.

Мета цієї статті – розглянути основні аспекти походження й застосування іншомовної комунікативної компетенції у студентів вищих технічних навчальних закладів; дати основні поняття того, що саме необхідно формувати у студентів вищих технічних навчальних закладів на заняттях з дисципліни «Іноземна мова», бо тут спостерігається певна різномірність визначень, а саме: «іншомовна комунікативна компетентність», «іншомовна професійна комунікативна компетентність», «професійна іншомовна комунікативна компетентність», «професійна іншомовна компетентність», «іншомовна професійна компетентність» тощо, що не сприяє розвитку єдиної педагогічної концепції.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальній стратегії навчання іноземних мов на мовному факультеті вищого закладу освіти передбачена вимога щодо розвитку іншомовної комунікативної компетенції у професійній сфері спілкування. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти визначають основні напрями професійної підготовки вчителів іноземних мов, що передбачає досягнення студентами мовного факультету високого рівня іншомовної комунікативної компетенції у професійній сфері спілкування. Програма підготовки студентів мовних факультетів з іноземної мови має на меті досягнення студентами у певній сфері спілкування рівня досвідченого користувача. Мовленнєва компетенція студентів повинна відповідати таким вимогам: ефективно та гнучко користуватися мовою з професійними цілями; чітко, логічно, детально висловлюватися на складні теми, демонструючи свідоме володіння граматичними структурами.

Розширення тематики спілкування передбачає проведення ретельного відбору автентичних матеріалів, що містять соціокультурні й соціолінгвістичні елементи, які відображають тематику професійно спрямованої сфери спілкування. Опрацювання оригінальних текстів науково-методичного характеру також вимагає високого рівня мовної компетенції студентів.

Вихід українських підприємств та організацій на міжнародний ринок, а також виникнення й поширення нових сучасних засобів усної та писемної комунікації зумовлюють соціальне замовлення суспільства на підготовку кваліфікованих фахівців, які практично володіли б навичками й уміннями іншомовного професійного спілкування іноземною мовою і були готові до співпраці зі своїми партнерами за кордоном. У зв'язку з цим усе більшого значення набувають проблеми подальшого вдосконалення методики навчання усного мовлення інозем-

ною мовою за обраним фахом і підвищення рівня володіння випускниками немовних вишів іноземною мовою у професійній сфері спілкування. Провідним напрямом в оволодінні іноземною мовою студентами немовних вищих навчальних закладів є здобуття ними такого рівня комунікативної компетенції, яка давала б змогу користуватися іноземною мовою в певній галузі професійної діяльності [2]. Згідно з освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра, спеціаліста й магістра (2002) різних напрямів, провідною настановою в оволодінні іноземною мовою студентів ВНЗ є «формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмових формах» [4]. Іншими словами, майбутні фахівці мусять володіти навичками й уміннями як писемними, так і усними іноземними комунікаціями як важливими аспектами професійної діяльності.

Значення іноземної мови у сфері економіки збільшується також у зв'язку з реорганізацією системи зовнішньоекономічної діяльності підприємств, створенням спільних колективів фахівців і науковців, обміном науково-технічної документації тощо. Для цього потрібно мати в своєму розпорядженні висококваліфікованих спеціалістів, здатних не лише читати спеціальну літературу, а й спілкуватися іноземною мовою. Майбутні роботодавці зацікавлені у фахівцеві, який:

- уміє думати самостійно та вирішувати різноманітні проблеми, тобто застосовувати знання, отримані в процесі навчання;

- володіє критичним і творчим мисленням (сформованим у процесі навчання);

- володіє багатим словниковим запасом, що базується на вмінні застосовувати його адекватно до ситуації, глибокому знанні вивченого матеріалу з можливістю й бажанням його використання;

- уміє здобувати нові знання, тобто здатний до самоосвіти [2, с. 109–110].

Сучасний фахівець немовного профілю має вивчати можливості закордонних партнерів, їх роботу, досягнення з метою впровадження кращих результатів у свою роботу, за допомогою технічних засобів зв'язку, безпосереднього спілкування, підтримування ділових контактів, ведення ділової бесіди із закордонними партнерами, у тому числі й однією з іноземних мов [далі – ІМ], добирати літературні джерела, за необхідності використовувати загальнонаукові та специфічні методи збирання первинної інформації, застосовуючи наукові методи обробки інформації.

Для значного підвищення ефективності занять з іноземної мови необхідно використовувати такі його форми, які забезпечують оволодіння іноземною мовою студентами немовних ВНЗ. Завданням курсу «Ділова іноземна мова» є поглиблення знань особливостей усного й писемного ділового мовлення, оволодіння мовленнєвими моделями і набором необхідного вокабуляру, а також розвитку навичок усного спілкування та роботи з галузевою науковою літературою й діловою документацією. Для розвитку усного ділового мовлення пропонуються професійні рольові ігри, монологічні висловлювання та діалоги за певною тематикою.

Аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики, Програмних вимог, а також вивчення матеріалів Європей-

ського Мовного Портфеля для економістів [1] дали змогу уточнити склад умінь іноземної усномовленнєвої комунікації, якими має володіти фахівець немовного профілю:

- володіти ІМ як засобом формування й формулювання думок у межах повсякденного спілкування й у галузі відповідної спеціальності;

- володіти вмінням реалізувати комунікативне завдання і певний комунікативний намір у ситуаціях професійного спілкування;

- давати чітке й логічне розгорнуте чи коротке викладення спеціальної інформації ІМ;

- володіти вміннями обмінюватися думками та висловлюватися продуктивно як щодо змісту (факти, відомості, думки, докази), так і стосовно форми з професійної тематики;

- викладати результати проведеної ним дослідницької чи експериментальної роботи зі спеціальності з використанням наочності або без неї (таблиці, графіки, схеми, малюнки);

- брати участь у науково-практичних конференціях, дискусіях, круглих столах за спеціальністю рідною чи ІМ;

- уміти виступати як із задалегідь підготовленими повідомленнями, так і експромтом, без спеціальної попередньої підготовки чи обдумування;

- володіти вміннями працювати з довідковою літературою, літературою за фахом, а також цитувати першоджерела адекватно до ситуації;

- уміти докладно й чітко описати та презентувати широкий спектр навчальних і фахових питань, підкреслюючи ідеї й аргументуючи їх важливими прикладами;

- уміти детально презентувати основні положення певних професійних питань, вживаючи доцільну термінологію;

- розуміти основну інформацію лекцій, бесід, доповідей, презентації, дискусій на навчальні та професійні теми нормативною мовою в нормальному темпі, а також більшість трансльованих аудіоматеріалів нормативною мовою у сферах суспільного, професійного й навчального характеру, визначити ставлення мовця і зміст інформації [1, с. 54–55].

Іноземна комунікативна компетенція — це сукупність навичок, умінь і знань, яка дає змогу навчатися, працювати і спілкуватися в багатонаціональному суспільстві й досягти в рівноправному діалозі взаєморозуміння та взаємодію з представниками інших культур. Ця компетенція реалізується насамперед через розвиток навичок і умінь в основних видах мовленнєвої діяльності, що охоплюють рецепцію, продукцію, інтеракцію та медіацію, і реалізуються як у письмовій, так і в усній формах. Вони формуються, розвиваються й удосконалюються в межах як повсякденних, так і професійно зорієнтованих ситуацій [5, с. 10].

Це свідчить про те, що від сьогоденного випускника вищої школи вимагають практичного володіння ІМ, яке надає можливість реалізувати такі аспекти професійної діяльності, як своєчасне ознайомлення з новими технологіями, відкриттями й тенденціями в розвитку науки і техніки. Отже, проаналізувавши сучасні вимоги до професійної підготовки фахівця немовного профілю, зазначимо, що лише за умов дотримання цих критеріїв формування у випускників немовних ВНЗ системного підходу до аналізу ситуацій зростатиме їх конкуренто-

спроможність на ринку праці як у межах нашої країни, так і за кордоном.

Висновки. Основним об'єктом дослідження в галузі викладання іноземних мов у вищому технічному навчальному закладі є іншомовна комунікативна компетентність, яка розглядається як структурний елемент професійної компетентності майбутнього фахівця. Тому формування іншомовної професійної компетентності, яке передбачає «накладання» іншомовних навичок на предметний зміст професії під час виконання професійних завдань, убагацьється як підхід, у межах якого викладання дисципліни «Іноземна мова» в навчальному плані підготовки майбутнього фахівця не формально, а змістовно буде спрямовано на досягнення загальної мети навчання студента у вищому технічному навчальному закладі – формування його професійної компетентності.

Перспективним напрямом наукових досліджень іноземної професійної компетентності може стати розробка дидактичної моделі її формування у студентів вищих технічних навчальних закладів з урахуванням можливостей інформаційних освітніх технологій.

Література:

1. Занина Л.В. Основы педагогического мастерства / Л.В. Занина, Н.П. Меньшикова // Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов н/Д. : Феникс, 2003 — 288 с.
2. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра / Міністерство освіти і науки України. – К., 2002. – 51 с.
3. Європейський Мовний Портфель для економістів (Проект) / укладчі С.Ю. Ніколаєва, Н.В. Ягельська. – К. : Ленвіт, 2004. – 56 с.

4. Rahmencurriculum für Studienbegleitenden Deutschunterricht an ukrainischen Hochschulen und Universitäten. – Goethe-Institut. – Kiew, 2006. – 88 s.

Мирочник В. В. Развитие иноязычной коммуникативной компетенции студентов неязыковых специальностей

Аннотация. В статье рассматриваются особенности развития иноязычной коммуникативной компетенции студентов. Основным объектом исследования в отрасли преподавания иностранных языков в высшем техническом учебном заведении есть иноязычная коммуникативная компетентность, которая рассматривается как структурный элемент профессиональной компетентности будущего специалиста.

Ключевые слова: иноязычная компетенция, общение, профессиональная сфера общения.

Mirochnyk V. Development of foreign communicative competence of students of technical specialties

Summary. The article deals with the development of university students foreign language communicative competence at language departments in the sphere of professional communication at the lessons of German Practice while studying the subject “School Practice”. It is described the main matters of research during the foreign language studying in Technical Higher Educational establishments and they are foreign language competence that is overviewed as structural element of professional competence of future specialist.

Key words: foreign language competence, communication, professional sphere of communication.